

#171& دولتمند خالف#187#; که بود و برای شعر فارسی چه کرد؟



شناسه خبر: ۱۳۸۶۹۷ شنبه ۱۹ اسفند ۱۴۰۲ - ۱۰:۲۴

نشست ادبی «فلک خوان» به یاد خواننده فقید تاجیکستان مرحوم دولتمند خالف با حضور جمعی از شعرای فارسی زبان جهان برگزار شد.

به گزارش خبرنگار فرهنگی موج خبر، شامگاه جمعه ۱۸ اسفند ماه نشست ادبی «فلک خوان» به یاد خواننده فقید تاجیکستان مرحوم دولتمند خالف با حضور جمعی از اهالی ادب و هنر کشورهای حوزه ایران فرهنگی با اجرای سیدمسعود علوی تبار در گروه بین المللی هندیان به صورت مجازی برگزار شد.

در ابتدای این نشست علیرضا قزوین؛ شاعر و رئیس مرکز شعر و موسیقی سازمان صدا و سیما در سخنانی گفت: بنده با مرحوم دولتمند خالف بیش از ۱۵ سال است که از نزدیک آشنایی دارم و در این مدت به طور تقریبی در حدود سی تا چهل

قطعه و ترک موسیقی با هم کار کردیم. بعضی از این ترک‌ها درباره محرم است و بعضی دیگر هم مثل قطعه «قیامت در زمین کربلا شد» در رابطه با محرم در بین مردم عوام تاجیکستان است، بعضی از این آثار از شعرهای آقای محمدعلی عجمی بوده، و بعضی دیگر مثل قصیده «های» از اشعار خود بنده بوده و این قطعات موسیقی هم اکنون به عنوان گنجینه‌ای در آرشیو صدا و سیما موجود است.

علیرضا قزوه ادامه داد: دولتمند خالف به حق یکی از بزرگان موسیقی تاجیکستان است؛ جایگاهی که استاد شجریان در موسیقی ایران دارد، چنین جایگاهی را هم دولتمند خالف در موسیقی تاجیکستان دارد، به خصوص در موسیقی فلک‌خوانی که یک نوع موسیقی پهلوانی است. فلک‌خوانی گاهی فلک کوهی است که از یک کوه به کوه دیگر باید صدا برسه و با نوای «هی» شروع می‌شود، که باز هم در ترجیحات این نوع موسیقی کلمه «هی» تکرار می‌شود.

قزوه افزود: بنده حدود یک سال و نیم است که از بیماری سرطان کبد مرحوم خالف خبر داشتم. در سفرهایی که به ایران می‌آمد، یکی دوبار وی را برای درمان به بیمارستان بردیم که تشخیص پزشکان بر بیماری سرطان کبد بود. ولی خودش نمی‌دانست و ما هم به دولتمند نگفتیم، اما به فرزندانش گفتیم و آنها خبر داشتند. آخرین بار حدود یک ماه پیش بود، زنگ زد و گفت که من برای ادامه درمانم ناچاریم به ایران یا روسیه سفر داشته باشم. من البته می‌دانستم که سرطان دولتمند خیلی پیشرفت کرده و تقریباً راه علاجی ندارد، ولی وی به روسیه رفت و چند روز بعد به تاجیکستان آمد و در خانه خود به رحمت خدا رفت.

وی افزود: در یکی از سفرهایش به ایران، سرطانش اوج گرفته بود، سفارش دکتر این بود که باید استراحت کند، ولی دولتمند به خاطر تعهدی که داشت با وجود وخامت حال در استدیو حاضر شد و به اجرای برنامه پرداخت. در برنامه خندوانه و در برنامه‌های نوروزی تلویزیون هم شرکت کرد و همان آواز شش دانگ خودش را خواند و ما واقعا مانده بودیم که با این بیماری و با این احساس درد چگونه به اجرای برنامه می‌پردازد. دولتمند زمان اجرای موسیقی فقط در فضای موسیقی غرق بود و انگار اصلاً متوجه امور دیگر نبود.

رئیس مرکز شعر و موسیقی و سرود با تأکید بر اینکه مرحوم دولتمند با سفر به کشورهای مختلف جهان موسیقی فلک را به مردم دنیا معرفی کرد گفت: خدمات این چهره برجسته موسیقی که از مردم شورآباد کولاب بود به شعر، موسیقی و حفظ زبان فارسی در تاجیکستان، افغانستان، ازبکستان، ایران و حتی شبه قاره بسیار زیاد است، دولتمند خالف مردی بسیار مهربان و بی‌ادعا بود که بخشی از درآمدهای خودش را همواره به مردم نیازمند اختصاص می‌داد. از استاد خالف فرزندی به یادگار مانده است به نام «لابق شاه خالف» که زیبایی و شکوه و جلال صدای دولتمند را با خودش همراه دارد و لایق لیاقت این را دارد که یادگار بزرگ استاد دولتمند خالف و ادامه‌دهنده راه او باشد.

سید سلمان صفوی؛ پژوهشگر عرفان و فلسفه اسلامی و رئیس آکادمی مطالعات ایرانی لندن نیز در این نشست دولتمند خالف را ستاره تابناک موسیقی تاجیکستان دانست و اظهار داشت: دولتمند خالف نقش بی نظیری در تداوم پیوند موسیقی و ادبیات عرفانی فارسی داشت. او موسیقی سنتی تاجیک (فلک) را در دوره تجدد احیا کرد و آن را به شهرت جهانی رساند. تصنیف‌های مرحوم استاد دولتمند خالف حالت صوفیانه دارند و برخی از آنها بر اساس اشعار حضرت مولانا جلال‌الدین بلخی خراسانی تنظیم شده‌اند.

این فیلسوف نوصدرایی با بیان اینکه تجربه استاد خالف اثبات کرد موسیقی سنتی ایران بزرگ فرهنگی نقش مهمی در تثبیت هویت فرهنگی ما و مبارزه با تهاجم فرهنگ غربی دارد، عنوان کرد: استاد فقید دولتمند علاوه بر خواندن اشعار عرفانی از خوانندگان اشعار آیینی معاصر فارسی بود. دو اثر موسیقایی او در سنت تلفیق شعر آیینی فارسی و موسیقی سنتی، تصنیف «پناه» در مدح امام رضا(ع) و شعر زیبای علیرضا قزوه «هنگام محرم شد» (گزیده قصیده «انگشتی سوّم خاتم») در رثای حضرت سیدالشهدا(ع) است، این دو اثر در ایران مورد استقبال بسیار قرار گرفت. شخصا بارها تصنیف «هنگام محرم شد» مشهور به «خون خدا» استاد خالف و قزوه را در لندن شنیده‌ام و با آن در عزای سالار شهیدان گریسته‌ام.

رضا اسماعیلی شاعر و پژوهشگر ادبی نیز در این مراسم در سخنانی گفت: دولتمند خالف، «فلک‌خوان» بزرگ تاجیکستان و از مفاخر موسیقی شرق و شعر پارسی، ردای خاکی را وانهاد و به دیار باقی شتافت. هنرمندی اصیل و مردمی با حنجره‌ای معنوی و لحن و لهجه‌ای آسمانی. چنان که خود در مصاحبه‌ای گفته بود: «بله من فلک سراییده‌ام، همان دوبیتی‌های همراه با ایمان و معرفت که به زبان عشق دل ببندند و در موی انسانیت خاری نخلد.»

وی ادامه داد: مردم هنر دوست ایران دولتمند خالف را با آثار ماندگاری چون: «بهار آمد»، «شاه پناهم بده»، «دور مشو» و «حیلت رها کن عاشقا» می‌شناسند. آثار موسیقایی فاخری که با صدای استاد دولتمند رنگ جاودانگی گرفته است.

اسماعیلی در انتها تصریح کرد: سخن گفتن از ظرایف و دقایق هنری و سبک موسیقایی استاد دولتمند را باید به بزرگان موسیقی واگذار کرد. این کمترین نیز صرفاً به رسم ادب، و به منظور پاسداشت یاد و خاطره آن عزیز سفر کرده این چند سطر را قلمی کردم. در ستایش نام بلندی که به شعر و ادب پارسی عشق می‌ورزید و از حنجره اش، نسیم گلبوی «بوی جوی مولیان» می‌وزید.

عمر تیمور خواننده تاجیکستان دیگر سخنران این مراسم یادبود گفت: استاد دولتمند خالف باصدایی گیرا و دیپازونی

وسیع در موسیقی تاجیکستان جایگاه رفیعی دارد و خدمات و تلاش‌های ارزنده و بسیاری برای موسیقی سنتی تاجیک و معرفی موسیقی محلی فلک در سطح جهانی انجام داد. جایگاه مرحوم دولتمند خالف در سطح بین‌الملل به گونه‌ای بود که همیشه در فستیوال‌های بین‌المللی دعوت بودند و مشارکت جدی و غالبی داشتند.

تیمور تصریح کرد: مرحوم استاد دولتمند جوایز خیلی زیادی را هم در این سطح کسب کردند، و خصوصاً با کشور هم‌زبان و دوست ما ایران همواره همکاری‌های فراوان و متعددی در مقوله موسیقی داشتند و سفرهای بسیاری به ایران داشتند.

سیدمسعود علوی تبار؛ شاعر و تهیه‌کننده موسیقی اظهار نمود: دولتمند خالف به حق از ستارگان درخشان موسیقی مشرق زمین است که با بهره‌گیری از اشعار عرفانی و ممتاز شاعران کلاسیک و متأخر پارسی زبان در تاجیکستان و ایران همانند مولانا، سعدی، لایق شیرعلی، علیرضا قزوه، گلرخسار، به خوبی توانسته است در گسترش و معرفی موسیقی اصیل تاجیکستان و شعر و ادب پارسی گام‌های بزرگی را در سطح بین‌الملل بردارد.

علوی تبار تصریح کرد: به گفته خود مرحوم دولتمند خالف تصنیف «دور مشو، دور مشو» با شعری از مولانا، سمبل و شناسنامه سبک موسیقی او که معروف به سبک فلک‌خوانی است، محسوب می‌شود. آخرین آلبومی را که روانشاد استاد دولتمند خالف در ایران ارائه کرد، آلبوم «جان شیدا» با اشعاری از لایق شیرعلی، گلرخسار و صفرمحمد ایوبی بود که در تیر ماه 1401 در سالن کوثر صدا و سیما با حضور جمعی از اهالی شعر و موسیقی از آن رونمایی شد. این فلک‌خوان نامی و برجسته تاجیکستان سرانجام در شامگاه 29 بهمن ماه 1402 به رحمت خدا رفت و پیکر او در ظهر 30 بهمن ماه در قبرستان لوچاب شهر دوشنبه و در یک روز برفی به خاک سپرده شد.

شاه منصور شاه میرزا شاعر تاجیکستانی نیز دیگر سخنران این نشست بود که در سخنانی بیان کرد: دولتمند خالف از چهره‌های سرشناس موسیقی در تاجیکستان بود. نقش او در رشد و معرفی فلک، موسیقی سنتی تاجیکی برجسته است و با تلاش‌های او این موسیقی در فهرست میراث ناملموس یونسکو به ثبت رسید. دولتمند فلک موسیقی تاجیکستان را در خارج از تاجیکستان نیز به نحو احسن معرفی و جوایز ارزنده‌ای را کسب کرد. او شاگردان زیادی را تربیت و به کمال رساند که اکثر آنها امروز به مرتبه استادی رسیده‌اند. او برنده جایزه دولتی رودکی در رشته هنر در تاجیکستان بود.

وی ادامه داد: دولتمند در انتخاب شعر و ترانه نهایت ذوق و سلیقه را به خرج می‌داد و بیشتر اشعارش از آثار بزرگان ادب فارسی تاجیکی، از جمله مولانا، حافظ، صائب، لایق شیرعلی، گلرخسار، علیرضا قزوه ... برگرفته شده‌اند. خود او این موضوع را بارها تأکید کرده بود و می‌گفت باید این دردانه‌ها وارد موسیقی شوند و به بطن جامعه راه پیدا کنند. او در این عرصه موفق بود و توانست غزل‌های زیاد این بزرگان را در قلب‌های خاص و عام جای دهد.

حسین کشتکار خواننده بوشهری نیز در این مراسم در سخنانی گفت: زنده‌نام استاد خالف، صدایی منحصر بفرد و بسیار محزون با تحریرهایی بسیار زیبا و مختص صدای مخملی خودش داشت که بدلیل لهجه زیبا و سبک کاری که در تاجیکستان متداول است، در هنگام اجرا و خواندن خیلی مناسب و بجا استفاده می‌کرد و رنگ و طینتی زیبا به کارش می‌داد.

این خواننده و مرثیه‌خوان بوشهری در ادامه تصریح کرد: زنده‌نام خالف از بزرگان شرق در موسیقی است و در مرثیه‌سرایی می‌توان گفت مؤذن زاده تاجیکستان بود. چرا که همانطور که زینب زینب زنده‌نام استاد همیشه زنده ایران مؤذن زاده تا ابد همراه دوستداران اهلبیت(ع) است. تصنیف «شاه پناهم بده» استاد خالف هم همگام با قلب دوستداران اهل بیت تا گنبد طلای امام غریب همراه زائران است که شاه پناهم بده.

در برنامه ادبی «فلک‌خوان» که با بداهه‌نویسی اساتید خوشنویسی ایران و هند نظیر محسن شعبانی، مسعود ربانی و محمد آرمان حبیب همراه بود، سه تصنیف از مرحوم دولتمند خالف با غزلیات علیرضا قزوه با نام‌های «لیلی گذشت و مجنون حالی خراب دارد»، «ای نگاهت از شبِ باغِ نظر، شیرازتر»، «دلم را چون اناری کاش یک شب دانه می‌کردم» رونمایی شد.

شاعران و هنرمندانی نظیر علیرضا قزوه، سید سلمان صفوی، رضا اسماعیلی، قنبری، عمر تيمور، سید مسعود علوی تبار، شاه منصور شاه میرزا، حسین کشتکار، علیرضا حکمتی، سیدحکیم بینش، احمد رفیعی وردنجانی، شعبان کرم‌دخت، سیدمهدی بنی‌هاشمی، رسول شریفی، نغمه مستشار نظامی، فرزانه قربانی، فاطمه ناظری، فاطمه نانی زاد، مریم فروزان کیا، خدیجه دیلمی، زهره یوسفی، مهسا ایمانی، سارا رمضانی، زیبا جواهریان، فاطمه‌سادات طباطبایی، کبری قالینی‌نژاد، صبا فیروزی، شهلا کلبعلی در این محفل یادبود حضور داشتند و به شعرخوانی پرداختند.

در این برنامه همچنین از سه تصنیف از مرحوم دولتمند خالف با غزلیات علیرضا قزوه با نام‌های: «لیلی گذشت و مجنون حالی خراب دارد»، «ای نگاهت از شبِ باغِ نظر، شیرازتر»، «دلم را چون اناری کاش یک شب دانه می‌کردم» رونمایی شد.

نغمه مستشار نظامی:

صدای ساز می‌آید، صدای ساز تو از دور
بخوان! چه سوز غریبی! غمی که حل شده در شور

غمی که حل شده در شور و شور حل شده در عشق
که شور هم قدم عشق پا گذاشت به ماهور
بخوان به نغمه تاجیکی و ترانه شرقی
بخوان ز صبح دوشنبه بخوان ز شام نشابور
خجند و مشهد و شیراز و اصفهان و دوشنبه
برادران عزیزند تا همیشه و از دور
برادرند کمال و حزین و بیدل و سعدی
یگانه‌اند دوتار و رباب و قیچک و سنتور
بخوان که ساز تو و لحن آشنای تو آورد
قناریان غزل را به یک ترانه در این تور
بخوان دوباره بخوان "های" داغ "خون خدا" را
بخوان دوباره بخوان "های" تا زبانه کشد نور
"به وقت صبح قیامت" بخوان ز شاه خراسان
که زائران به پناهش شوند دلشده محشور
پناه داده تو را در پناه مهر خودش ماه
بخوان و شعله بزن بر ترانه! سعی تو مشکور!

شعبان کرم‌دخت

نغمه‌پرداز دل تاجیک، "دولتمند" رفت
تلخ شد کام سخن تا آن صدای قند رفت
یک "دوشنبه" اشک می‌ریزم به یاد روی او
آن که عمری داشت با شعر و غزل پیوند رفت
آن که عمری با صدای مهربان و جاری‌اش
شور و حالی در دل ما عاشقان افکند، رفت
نسبتی با شانه پامیر دارد شانه‌اش
آن که بالای بلندی داشت چون الوند رفت
آن که از متن صدایش عشق می‌ریزد هنوز
آن که بیرون بود از تفسیر چون و چند رفت

آریایی مردی از جنس زبان فارسی
آن که با فردوسی ما بود هم سوگند رفت
شمس جان را دید و دست افشان به شوق مولوی
از جهان و هرچه در آن ناگهان دل کند، رفت
شور سعدی، شعر حافظ همچنان میراث اوست
نغمه پرداز دل تاجیک، "دولتمند" رفت

فاطمه ناظری:

یخ، بسته ام، شوری بیاندازید در جانم
در طور چشمانت همین امشب بسوزانم
خورشید را چون دف بگیر و هی بزن، هی .. هی
دستی بیافشان و سماعی کن، بچرخانم
بنویس بر ابر نگاهم: صاعقه، باران
بغض گلوگیر مرا بشکن، بگریانم
سرکش بشو آنسان که دریا می کند طوفان
چنگی بزن بر ساحلم جانم، بشورانم
فریاد کن، چرخ بزن بر گرد من چون باد
من بید مجنون توام، امشب پریشانم
برخیز مولانای من با مثنوی هایت
شوری به پا کن، آتش افکن در نیستانم
برخیز مولانای من، وقت سماع توس
وقتش شده تا لرزه اندازی بر ایمانم
تا کافر قلبم شود جذب سماع تو
تا تو کنی با مثنوی خوانی مسلمانم

انتهای پیام/

انتهای پیام/